# RUS TILINI O‘ZBEK TILI SIFATIDA O‘QITISHNING INNOVATSION TEXNOLOGIYALARI

**Mumindjanova Saida Xaitmatovna**
*Toshkent iqtisodiyot va pedagogika universiteti*
*“Tillar va maktabgacha ta’lim” fakulteti dotsenti*
***https://doi.org/10.5281/zenodo.19692808***

**ANNOTATSIYA**

*Mazkur maqolada rus tilini o‘zbek tili asosida o‘qitish jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanishning nazariy va amaliy jihatlari tahlil qilinadi. Tadqiqotda til o‘rgatish jarayonida kompetensiyaviy yondashuv, kommunikativ metod, raqamli ta’lim platformalari hamda sun’iy intellekt texnologiyalarining o‘rni yoritiladi*

**KALIT SO‘ZLAR**

*rus tili, o‘zbek tili, innovatsion texnologiyalar, til o‘qitish metodikasi, kompetensiyaviy yondashuv, kommunikativ metod, raqamli ta’lim, sun’iy intellekt, multimedia vositalari, interfaol metodlar, lingvistik kompetensiya, qiyosiy tilshunoslik, masofaviy ta’lim, ta’lim samaradorligi, til o‘zlashtirish*

**АННОТАЦИЯ**

*В данной статье анализируются теоретические и практические аспекты использования инновационных педагогических технологий в процессе обучения русскому языку на основе узбекского языка. В исследовании подчеркнута роль компетентностного подхода, коммуникативного метода, цифровых образовательных платформ и технологий искусственного интеллекта в процессе обучения языку*

**КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА**

*русский язык, узбекский язык, инновационные технологии, методика преподавания языка, компетентностный подход, коммуникативный метод, цифровое образование, искусственный интеллект, мультимедийные инструменты, интерактивные методы, лингвистическая компетентность, сравнительное языкознание, дистанционное образование, эффективность образования, овладение языком*

Globallashuv jarayonlari jadallashib borayotgan hozirgi davrda xorijiy tillarni o‘rganish va o‘qitish masalasi ta’lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biriga aylangan. Ayniqsa, rus tilining mintaqaviy kommunikatsiya vositasi sifatidagi o‘rni, ilmiy-texnik axborotlar almashinuvida va kasbiy faoliyatda keng qo‘llanilishi uni samarali o‘qitish zaruratini yanada kuchaytirmoqda. O‘zbek tilida ta’lim oluvchi auditoriyaga rus tilini o‘rgatishda esa an’anaviy metodlar bilan bir qatorda zamonaviy pedagogik yondashuvlarni qo‘llash dolzarb ahamiyat kasb etadi. Chunki bugungi o‘quvchi passiv bilim oluvchi emas, balki mustaqil fikrlovchi, axborotni tahlil qiluvchi va uni amaliyotda qo‘llay oluvchi shaxs sifatida shakllanishi lozim. Shu nuqtai nazardan, til o‘qitish jarayoniga innovatsion texnologiyalarni joriy etish ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Zamonaviy pedagogika fanida xorijiy tillarni o‘qitishda kompetensiyaviy yondashuv, kommunikativ metod, interfaol texnologiyalar va raqamli ta’lim vositalaridan foydalanish yetakchi o‘rin egallamoqda. Rus tilini o‘zbek tili asosida o‘qitishda aynan qiyosiy yondashuvdan foydalanish, ikki til tizimidagi o‘xshash va farqli jihatlarni aniqlash orqali o‘quvchilarning lingvistik tafakkurini rivojlantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, multimedia vositalari, onlayn platformalar, mobil ilovalar va sun’iy intellekt asosidagi dasturlar o‘quv jarayonini individuallashtirish, differensiallashtirish hamda o‘quvchilarning motivatsiyasini oshirishga xizmat qiladi. Natijada ta’lim jarayoni nafaqat samarali, balki qiziqarli va interaktiv tus oladi.

Rus tilini o‘zbek tilida so‘zlashuvchi auditoriyada o‘qitish masalasi zamonaviy til didaktikasining dolzarb yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Mazkur jarayonni samarali tashkil etishda innovatsion pedagogik texnologiyalar, ayniqsa, kompetensiyaviy yondashuv, kommunikativ metod va raqamli vositalarning integratsiyasi muhim ahamiyat kasb etadi. Til o‘qitishning zamonaviy konsepsiyalariga ko‘ra, o‘quvchi faqat grammatik bilimlarni egallovchi emas, balki real kommunikativ vaziyatlarda til birliklaridan mustaqil va samarali foydalanishga qodir shaxs sifatida shakllanishi lozim. Shu boisdan, rus tilini o‘qitishda o‘zbek tilining lingvistik imkoniyatlaridan tayanch sifatida foydalanish, ya’ni qiyosiy yondashuvni qo‘llash, o‘quvchilarning tilni chuqurroq anglashiga xizmat qiladi.

Xorijiy adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, til o‘qitishda kommunikativ kompetensiyani shakllantirish ustuvor vazifa sifatida qaraladi. Masalan, ingliz tilshunosi Dell Hymes kommunikativ kompetensiya tushunchasini asoslab, til bilish faqat grammatik qoidalarni o‘zlashtirish bilan cheklanmasligini, balki tilni ijtimoiy kontekstda qo‘llash qobiliyatini ham o‘z ichiga olishini ta’kidlaydi [1; 23-b.]. Shuningdek, M.Canale va M.Swain tomonidan ishlab chiqilgan modelda kommunikativ kompetensiya grammatik, sotsiolingvistik, diskursiv va strategik

komponentlardan iborat ekanligi ilmiy jihatdan asoslab berilgan [2; 45-b.]. Ushbu qarashlar rus tilini o‘zbek auditoriyasida o‘qitishda ham muhim metodologik asos bo‘lib xizmat qiladi, chunki o‘quvchilar tilni faqat nazariy emas, balki amaliy kommunikatsiya vositasi sifatida egallashlari zarur.

Mahalliy olimlar tadqiqotlarida ham til o‘qitishda innovatsion yondashuvlarning ahamiyati alohida e’tirof etiladi. Jumladan, Sh. Safarov tilni o‘qitishda kognitiv yondashuvni qo‘llash orqali o‘quvchilarning tafakkur jarayonlarini faollashtirish mumkinligini ta’kidlaydi [3; 67-b.]. Uning fikricha, til birliklari faqat formal tizim sifatida emas, balki inson tafakkuri va madaniyati bilan uzviy bog‘liq holda o‘rganilishi kerak. N.Mahmudov esa ona tili va xorijiy tilni o‘qitishda integrativ yondashuvni qo‘llash zarurligini asoslab, til o‘rganishda milliy tilning tayanch vazifasini bajarishini alohida qayd etadi [4; 112-b.]. Shuningdek, A. Nurmonov til o‘qitish jarayonida zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash orqali o‘quvchilarning mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuv ko‘nikmalarini rivojlantirish mumkinligini ilmiy jihatdan asoslaydi [5; 89-b.]. Ushbu ilmiy qarashlar rus tilini o‘zbek tilida so‘zlashuvchi auditoriyada o‘qitishda innovatsion metodlardan foydalanish zaruratini tasdiqlaydi.

Zamonaviy ta’lim jarayonida raqamli texnologiyalarning jadal rivojlanishi til o‘qitish metodikasiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Elektron ta’lim platformalari, mobil ilovalar, sun’iy intellekt asosidagi dasturlar o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’limni tashkil etish imkonini bermoqda. Bu esa differensial va shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim tamoyillarini amalga oshirishda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Ayniqsa, multimedia materiallari yordamida fonetika, leksika va grammatika elementlarini vizuallashtirish o‘quvchilarning bilimni tez va samarali o‘zlashtirishiga yordam beradi. Shu bilan birga, masofaviy ta’lim texnologiyalari orqali o‘quv jarayonining uzluksizligini ta’minlash ham mumkin bo‘lmoqda.

Metodologik jihatdan mazkur tadqiqot tizimli, qiyosiy va funksional yondashuvlarga asoslanadi. Tizimli yondashuv til o‘qitish jarayonini yaxlit pedagogik tizim sifatida o‘rganishni nazarda tutadi. Qiyosiy yondashuv esa rus va o‘zbek tillari o‘rtasidagi o‘xshash va farqli jihatlarni aniqlash orqali o‘quvchilarning lingvistik kompetensiyasini rivojlantirishga xizmat qiladi. Funksional yondashuv esa til birliklarining nutq jarayonidagi vazifalarini ochib berishga qaratilgan. Tadqiqot jarayonida nazariy tahlil, pedagogik kuzatuv, taqqoslash va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Ushbu metodlar yordamida rus tilini o‘zbek auditoriyasida o‘qitishda innovatsion texnologiyalarning samaradorligi asoslab berildi.

Rus tilini o‘zbek auditoriyasida o‘qitishda ko‘pincha metodik jihatdan yoritilgan asosiy yo‘nalishlar (kommunikativ yondashuv, qiyosiy metod, raqamli vositalar) bilan bir qatorda, amaliy jarayonda muhim bo‘lgan ayrim nozik bosqichlar yetarli darajada e’tibordan chetda qoladi. Jumladan, til o‘rganishda psixolingvistik moslashuv, individual o‘rganish strategiyalarini aniqlash, xatolarni diagnostika qilish va ularni tizimli bartaraf etish, shuningdek, baholash mezonlarini moslashtirish kabi jarayonlar o‘quv samaradorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Ayniqsa, o‘zbek tilidan rus tiliga o‘tishda yuzaga keladigan interferensiya hodisalarini boshqarish va o‘quvchilarning til o‘zlashtirish trayektoriyasini monitoring qilish zamonaviy metodikaning muhim, ammo kam yoritilgan jihatlaridan hisoblanadi.

| № | Jarayon nomi | Mazmuni | Metodik ahamiyati |
|---|---|---|---|
| **1** | Psixolingvistik moslashuv | O‘quvchining yangi til tizimiga ruhiy va kognitiv moslashuvi | Til o‘zlashtirish jarayonini tezlashtiradi, stressni kamaytiradi |
| **3** | Individual o‘rganish strategiyalari | Har bir o‘quvchining o‘ziga xos o‘rganish usullarini aniqlash | Ta’limni individuallashtirishni ta’minlaydi |
| **4** | Diagnostik baholash | O‘quvchilarning bilim darajasini bosqichma-bosqich tahlil qilish | Ta’lim jarayonini moslashtirishga yordam beradi |
| **5** | Refleksiv o‘rganish | O‘quvchining o‘z bilim va xatolarini mustaqil tahlil qilishi | Mustaqil fikrlash va o‘zini rivojlantirish ko‘nikmasini shakllantiradi |
| **6** | Mikroko‘nikmalarni rivojlantirish | Tinglash, gapirish, yozish va o‘qish ko‘nikmalarini alohida rivojlantirish | Til kompetensiyasini kompleks shakllantiradi |
| **7** | Motivatsion monitoring | O‘quvchilarning o‘rganishga bo‘lgan qiziqishini doimiy kuzatish | O‘quv jarayonining barqarorligini ta’minlaydi |

Tadqiqot natijalariga asoslanib, rus tilini o‘zbek auditoriyasida o‘qitish jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni tizimli ravishda joriy etish zarur, degan xulosaga kelindi. Xususan, dars jarayonlarini faqat an’anaviy izohlash va yodlashga asoslangan metodlardan voz kechib, kommunikativ va interfaol yondashuvlar asosida tashkil etish maqsadga muvofiqdir. Bunda o‘quvchilarni real

hayotiy vaziyatlarga yaqinlashtirilgan topshiriqlar orqali fikrlashga, muloqotga kirishishga va mustaqil qaror qabul qilishga yo‘naltirish lozim. Mazkur yondashuv o‘quvchilarning tilni amaliy qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirish bilan birga, ularning o‘rganishga bo‘lgan ichki motivatsiyasini ham sezilarli darajada oshiradi.

Shuningdek, rus tilini o‘qitishda o‘zbek tilining imkoniyatlaridan samarali foydalanish, ya’ni qiyosiy yondashuvni keng joriy etish tavsiya etiladi. Til birliklarini ikki til doirasida taqqoslab o‘rganish orqali o‘quvchilarda til tizimi haqida yaxlit tasavvur shakllanadi, xatolarni ongli ravishda tahlil qilish va tuzatish ko‘nikmalari rivojlanadi. Ayniqsa, leksik va grammatik birliklarni o‘rganishda o‘xshashlik va farqlarni aniqlash o‘quv jarayonini soddalashtiradi va samaradorligini oshiradi. Bu esa o‘z navbatida o‘quvchilarning lingvistik tafakkurini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, ta’lim jarayoniga raqamli texnologiyalar, multimedia vositalari va sun’iy intellekt elementlarini bosqichma-bosqich integratsiya qilish muhim ahamiyat kasb etadi. Onlayn platformalar, interaktiv dasturlar va mobil ilovalar orqali o‘quv jarayonini individuallashtirish, o‘quvchilarning bilim darajasi va ehtiyojlariga moslashtirish imkoniyati kengayadi. Bu esa ta’lim sifatini oshirish bilan birga, o‘quvchilarning mustaqil ishlash, o‘z-o‘zini nazorat qilish va doimiy rivojlanishga intilish kompetensiyalarini shakllantiradi. Natijada rus tilini o‘qitish jarayoni zamonaviy, moslashuvchan va samarali tizimga aylanadi.

## FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI


1. Hymes, D. (1972). On Communicative Competence. In: J. B. Pride, J. Holmes (Eds.), Sociolinguistics: Selected Readings (pp. 269–293). Harmondsworth: Penguin Books.
2. Canale, M., & Swain, M. (1980). Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing. Applied Linguistics, Vol. 1, No. 1, pp. 1–47.
3. Safarov, Sh. (2006). Kognitiv tilshunoslik asoslari. Toshkent: Fan nashriyoti, 256 bet.
4. Mahmudov, N. (2010). Til va ta’lim muammolari. Toshkent: O‘qituvchi nashriyoti, 320 bet.
5. Nurmonov, A. (2012). Lingvistik tadqiqot metodologiyasi. Toshkent: Fan nashriyoti, 280 bet